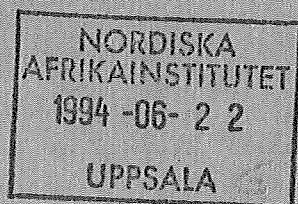

SASDA

Working paper Nr. 5

Sekretariatet för Analys av
Utvecklingssamarbete

Inventering av svensk forskning om bistånd

Roy Unge
Stockholm, April 1994

S A U

**Sekretariatet för analys av
utvecklingssamarbete**

S A S D A

**Secretariat for Analysis of Swedish
Development Assistance**

Regeringen har tillsatt en kommitté med uppgift att analysera effekterna av och effektiviteten i det svenska biståndet. För att genomföra uppdraget inrättades den 1 mars 1993 ett sekretariat, SAU.

Sekretariatet, som har ett mandat fram till slutet av 1994, genomför policyanalyser och utvärderingar av det svenska biståndet, dess myndigheter och funktionsmekanismer. SAU:s arbete prioriterar globala studier på landnivå, sektoriella och ämnesinriktade analyser samt myndighetsspecifika utredningar som kan fungera som underlag för beslut om utformningen av det framtida svenska utvecklingssamarbetet. Bl.a. genomför SAU en utvärdering av Sveriges samarbete med Öst- och Centraleuropa.

SAU:s utgångspunkt för arbetet är att söka bättre förståelse av utvecklingsmekanismer i syfte att förstärka det svenska biståndets effekter och dess effektivitet mot bakgrund av de av riksdagen fastställda målen: resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet, demokratisk samhällsutveckling, framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön.

SAU:s analysarbete bedrivs av sekretariatets egen stab och genom studier som beställs av specialister inom de av kommittén prioriterade områdena.

SAU är underställt en kommitté, vars ordförande är generaldirektör Ingemar Mundebo.

Medarbetarna i SAU är följande:

Ambassadör Claes Sandgren, sekretariatschef
Tekn dr Olle Edqvist, sekreterare
Ekon lic Enrique Ganuza, sekreterare
Civ ing Per Johan Svenningsson, sekreterare
Kerstin Sandling, biträdande sekreterare

Postadress: Box 164 18
                                  103 27 Stockholm

Besöksadress: Klarabergsgatan 23, 2tr
                                  Stockholm

Telefon: 08 - 791 21 80
Telefax: 08 - 791 21 88

Inventering av svensk forskning om bistånd

Roy Unge
Stockholm, April 1994

ISSN 1104-697X

Regeringskansliets Reprocentral

Inventering av svensk forskning om bistånd

I. Uppdraget

I september 1993 fick jag i uppdrag av sekretariatet för analys av utvecklingssamarbete, SAU, att undersöka och beskriva vilken biståndsrelaterad aktiv forskning som bedrivs vid universitet, högskolor, centrumbildningar och institut i Sverige. I första hand skulle samhällsvetenskapliga och humanistiska institutioner kontaktas. I uppdragsbeskrivningen nämndes institutioner för följande ämnen som relevanta: *nationalekonomi, företagsekonomi, filosofi, historia, idéhistoria, religionshistoria, kulturgeografi, antropologi, statsvetenskap och teologi*. Relevant forskning vid medicinska och tekniska fakulteter, vid lantbruksuniversitetet samt vid övriga institut, centrumbildningar och tvärvetenskapliga grupper skulle också beaktas. Några försök att bedöma potentiella eller dolda personresurser skulle inte göras. Inte heller behövde behovet av utökad forskning om bistånd bedömas eller någon kvalitetsvärdering genomföras.

II. Definitioner

Vad menas med bistånds- eller biståndsrelaterad forskning? Bör man - och kan man - avgränsa den från u-landsforskning i allmänhet? Hur ska man urskilja en bredare, mer allmängiltig, utvecklingsforskning från en mer teknisk? Är utvärderingar och andra uppdrag av forskningskaraktär som utförs av biståndsmyndigheterna eller av dem anlitate forskare eller konsulter att betrakta som forskning? Hur ska man förhålla sig till forskning som utförs på direkt uppdrag av biståndsmyndigheterna och där uppgiften är identifierad och formulerad av dem?

Man skulle i detta sammanhang kunna göra följande indelning så länge man har klart för sig att gränserna mellan de olika delarna ibland är flytande:

1. verksamhetsgenomgång och löpande uppföljning;

2. planering och utvärdering av projekt och program;
3. övergripande analys och utvärdering av t ex en sektor eller ett land; och
4. utvecklingsforskning bestående av:
  - i. allmän utvecklingsforskning; och
  - ii. biståndsrelaterad forskning, som i sin tur skulle kunna indelas i:
    - a. specifik, mer eller mindre teknisk, forskning; och
    - b. *forskning med bredare ansats, huvudsakligen med en humanistisk och samhällsvetenskaplig ansats.*

De tre första punkterna utförs av respektive ansvarigt biståndsorgan och punkt 4 huvudsakligen av SAREC. Denna inventering avser i första hand punkten ii. b., dvs humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning med bred ansats.

Jag har tagit fasta på det i uppdragsbeskrivningen angivna kriteriet att uppdraget avser sådan forskning som helt eller delvis behandlar *relationerna mellan u-länder och givarländer* som de kommer till uttryck genom biståndet; *konsekvenserna för u-länderna* av bistånd genom bilaterala, multilaterala, multilaterala och enskilda organisationer; och *biståndets roll* i givarländerna och de multilaterala organisationerna. Således har jag sållat bort forskning som *inte* på något sätt har bistånd som tema samt uppdragsforskning där innehåll och metod angivits av någon annan än den enskilde forskaren eller hans eller hennes institution. Jag har också uteslutit dels forskning av mer teknisk karaktär, dels allmän utvecklingsforskning.

Naturligtvis kan min bedömning från fall till fall diskuteras. Det är givetvis också möjligt att det kan finnas biståndsforskning vid institutioner som inte svarat på eller inte tillsänts enkäten. Jag tror emellertid att resultatet av denna genomgång i stora drag återger läget vad gäller pågående biståndsrelaterad forskning i Sverige, i den mening som avses här.

III. Enkät

En förfrågan om vilken biståndsrelaterad forskning som bedrevs skickades till *121 institutioner eller motsvarande*. Svar inkom från *64 personer* vid *45 institutioner*. Av dessa

svarade 33 forskare - åtta professorer, en docent, sju disputerade forskare och 17 doktorander - vid 18 institutioner att de ägnade sig åt biståndsforskning. Åldersfördelningen utföll sålunda: sex var under 30 år, nio mellan 30 och 40 år, tretton mellan 40 och 50 år, tre mellan 50 och 60 år och två över 60 år.

Svaren sammanfattas i följande tabeller:

	Utsända förfrågningar	Antal svar	Positiva svar	Professorer	Docenter	Disputerade	Doktorander	Negativa svar
Göteborg	29	19	12	2	1	4	5	7
Linköping	2	9	9	2	-	1	6	-
Lund	14	6	3	1	-	-	2	3
Stockholm	28	13	4	2	-	1	1	9
Umeå	21	5	-	-	-	-	-	5
Uppsala	27	12	5	1	-	1	3	7
Sammanlagt	121	64 (från 45 insti- tutioner)	33 (från 18 institutioner)	8	1	7	17	31

Åldersfördelning:

< 30 år	30-40 år	40-50 å	50-60 år	> 60 år	Sammanlagt
6	9	13	3	2	33

Med de kriterier för vad som kan betecknas som biståndsforskning i enlighet med resonemanget ovan, torde endast sexton av de 33 personer, som angav att deras forskning var biståndsrelaterad, bedriva sådan forskning som är av direkt relevans i detta sammanhang. Av dessa sexton var tre professorer, tre disputerade forskare och tio doktorander; en var under 30 år, fem mellan 30 och 40 år och tio mellan 40 och 50 år.

Forskarkompetens:

Professorer	Docenter	Disputerade	Doktorander	Sammanlagt
3	-	3	10	16

Åldersfördelning:

< 30 år	30-40 år	40-50 år	50-60 år	> 60 år	Sammanlagt
1	5	10	-	-	16

IV. Personliga intervjuer

Ett dussintal institutioner och enskilda forskare kontaktades och intervjuades mer i detalj. Personliga besök vid utvalda institutioner vid universiteten i Göteborg, Linköping, Lund och Uppsala gjordes. Även andra intressanta institutioner, institut och enskilda forskare än de som svarat på enkäten kontaktades. I Göteborg intervjuade jag forskare vid institutet för freds- och utvecklingsforskning, förvaltningshögskolan och nationalekonomiska institutionen; i Linköping vid temainstitutionen (Tema Barn och Tema Vatten); i Lund vid forskningspolitiska institutet, nationalekonomiska institutionen och sociologiska institutionen med dess avdelning för socialantropologi; och i Uppsala vid Nordiska Afrikainstitutet och kulturanthropologiska institutionen. Ytterligare forskare kontaktades per telefon. Under dessa samtal tillkom flera forskare som i någon mening kan sägas ägna sig åt biståndsforskning och förteckningen över verksamma biståndsforskare kan justeras enligt följande:

Forskarkompetens:

Professorer	Docenter	Disputerade	Doktorander	Sammanlagt
5	3	10	15	33

Åldersfördelning:

< 30 år	30-40 år	40-50 år	50-60 år	> 60 år	Sammanlagt
3	8	16	6	-	33

V. Sammanfattning av framkomna synpunkter

Bland de forskare som jag intervjuade rådde stor samstämmighet om att det inte bedrivs mycket biståndsforskning vid svenska institutioner. Det vanligaste skälet härtill uppgavs vara att det har varit svårt att få anslag till forskning med stark biståndsanknytning.

Vid flera diskussioner framkom att *u-landsintresset* hade ökat markant bland studenter på grundnivån under senare år. Det var dock inte fråga om sjuttioalets hjälparanda och utvecklingsoptimism. Snarare såg man en stor ödmjukhet och respekt för andra länders kulturer. Intresset betraktades som genuint och man ansåg att det skulle kunna kanaliseras

till att omfatta även biståndsfrågor. Efter grundutbildningen avtog sedan intresset av skäl som redovisas nedan.

Några menade emellertid att intresset för u-länder inte var så stort nu. Studenter som inte hade varit i kontakt med u-länder eller bistånd tidigare valde ofta att ägna sig åt mer övergripande teoretiska och metodologiska frågor. Det gällde nu att mer än hittills försöka engagera folk som har biståndserfarenhet inom forskningen. En viktig sådan grupp var forskare som hade hoppat av från forskarvärlden och tjänstemän som hade hoppat av från SIDA och nu verkade som konsulter inom biståndsområdet.

U-landsforskningen i Sverige ansågs vara åsidosatt trots att SAREC fördelade anslag till svensk u-landsforskning. Många menade att utvecklings- och u-landsforskning också borde kunna kvalificera sig till "allmänna" forskningsmedel från HSFR och Riksbankens Jubileumsfond. Majoriteten var överens om att hela u-landsforskningen nu seglade i motvind. Dels berodde detta på medelsknapphet för sådan forskning, dels på svårigheten att göra akademisk karaktär på enbart u-landsmeriter. Man menade att universitetsledningar och sakkunniga inte ansåg att u-landsforskning var tillräcklig viktig. Så var t.ex. utvecklingsekonomi inte en prioriterad del av nationalekonomin, och inom juridiken låg folkrätten i utkanten och frågor rörande mänskliga rättigheter i sin tur i marginalen av folkrätten. Den enda disciplin som prioriterade studiet av u-länder var antropologin. Ett särskilt problem som framhölls var att utvecklings- och u-landsproblem ofta krävde tvärvetenskapliga ansatser, medan både universiteten och forskningsråden vanligen var bundna till monodiscipliner. Tvärvetenskapliga frågor hamnade ofta mellan två bord och hade svårt att få anslag. De bästa forskarna sökte sig därför numera hellre till andra mer lukrativa områden. Många av de mer framstående u-landsforskarna i Sverige disputerade redan på 1960-talet.

Ännu värre var det med biståndsforskningen. Den ansågs om möjligt ha ännu lägre prioritet än mer allmän utvecklingsforskning. Det var svårt att få forskningsanslag. Någon tyckte t o m att det snarast verkade vara en nackdel att relatera sin forskning till bistånd, om man ville komma i fråga för SAREC-finansiering. Det rådde vidare oklarhet om huruvida SAREC eller SIDA skulle finansiera sådan forskning. Vidare var det svårt att avgränsa den från övrig utvecklings- eller u-landsforskning. Någon menade att det kunde bli svårt att

definiera lämpliga forskningsprojekt - mikrofrågorna var snarast fråga om ett slags ingenjörskonst och inte så lätta att sätta in i ett vetenskapligt sammanhang, medan makrofrågorna ofta enbart hade bistånd som en del- eller biaspekt.

Ekonomer framhöll att all utvecklingsforskning borde ha biståndsrelevans. Många hade en alltför snäv syn på bistånd, enligt detta synsätt. Andra menade att ekonomiämnets dominans inom samhällsvetenskapen var olycklig, ävensom dess skiljelinje mellan utvecklings- och övrig ekonomi, eftersom grundproblemen är desamma i alla länder. Studiet av andra länder - i- och NIC-länder - var av betydelse för förståelsen av utveckling. Alla utvecklingsstudier kunde inte begränsas till ett nationellt perspektiv.

Klyftan mellan SIDA och forskningsvärlden framhölls av många. Biståndsbyråkraterna ville alltid ha snabba svar, vilket forskarna inte kunde ge. Forskarna å sin sida betraktade ofta biståndet som en alltför begränsad aspekt av u-lands- och utvecklingsproblemen. Konflikten mellan forskningens och handläggningens syften och metoder var uppenbar.

Alla var överens om att SIDA:s MFS ("Minor Field Studies") var ett utmärkt program. Även om det är ytligt och rapporterna inte är av så stor betydelse för SIDA, kanske inte ens läses, är anslaget värdefullt för institutionerna. Problemet var att det finns för få finansieringsmöjligheter för fortsatt studium och forskning efter avslutat MFS-uppdrag.

Det som man nu ansåg saknades i Sverige var en intellektuell politisk debatt om biståndet. Ett nätverk för utrikespolitisk debatt skulle behövas. Ett intellektuellt debattklimat som gjorde forskarna intresserade och nyfikna borde skapas i syfte att åstadkomma en dialektik mellan politik och forskning. Dessutom erfordrades materiella resurser, dvs pengar, till institutionerna. En begränsad stimulans av biståndsrelaterad forskning med öronmärkta anslag skulle välkomnas av universiteten. Vad det gällde var att *stimulera akademisk forskning kring biståndets teori och praktik*.

Kopplingen till u-landets forskare var mycket viktig. Det var ofta de som lärde de svenska forskarna i stället för tvärtom. Ofta fanns all relevant kunskap i landet i fråga, men det kunde vara svårt för de inhemska forskarna att artikulera kunskapen i de termer som används här. Det kunde också vara svårt för inhemska institutioner att göra sig hörda inför

de egna myndigheterna - litet draghjälp från utländska forskare kunde ibland vara det enda som behövdes för att de skulle få gehör för sina forskningsresultat.

De flesta ansåg det vara angeläget att mer biståndsrelaterad forskning kom till stånd. Bistånd var ett intressant forskningsområde. Det skulle inte vara svårt att intressera doktorander och även seniora forskare, förutsatt att forskningsanslag gjordes tillgängliga och att sådan forskning kunde vara akademiskt meriterande. Man tycktes vara överens om att den bästa användningen av sådana medel skulle vara att finansiera doktorander. En svårighet som någon pekade på var att det ibland kunde bli svårt att tillhandahålla en kompetent handledning.

VI. Beskrivning av forskning med "biståndsrelevans" vid vissa institutioner - sammanfattning av institutionernas egna uppfattningar

A. Kansliet för konst och humaniora i Göteborg

Vid Göteborgs universitet pågår forskning om språken i södra Afrika. Området är potentiellt av stort intresse för Sverige. Vi stöder utvecklingen i södra Afrika med mycket stora belopp. Det är då rimligtvis av intresse för oss i Sverige, redan av ekonomiska skäl, att bygga upp kunskap om de sociala och kulturella förhållandena i området. Den som inte har insikt i den mycket speciella språksituationen i denna del av världen riskerar att göra svåra felbedömningar när det gäller sådant som utbildningssystem, förutsättningar för samarbete mellan länder och regioner, mm. Ett starkt skäl till att långsiktigt bygga upp denna forskning är att det nu blivit möjligt att forska i Sydafrika och etablera kontakter med forskare där. Man har nu förutsättningar att studera den komplexa språkliga situationen i Sydafrika och dess sociala och politiska implikationer på ett sätt som av politiska och ideologiska skäl varit omöjligt för de inhemska forskarna. En sådan forskning skulle kunna ge viktiga insikter både på det praktiska och på det teoretiska planet.

Forskningen i Göteborg är huvudsakligen inriktad på den nuvarande språksituationen och dess samband med sociala och politiska förhållanden. En monografi har publicerats om hur *setswana* nu etablerats som nationellt språk i Botswana. För närvarande pågår arbete med två volymer med *översikter över språksituationen* i Botswana och i Namibia i nära kontakt

med institutionerna för afrikanska språk vid universiteten i Botswana, Namibia och Zimbabwe. Vidare stöds aktivt två *ordboksprojekt* som bedrivs i Zimbabwe (*chishona*) och Botswana (*setswana*).

Göteborgs universitet har under flera år satsat en halvtidsprofessur på denna forskning. För att etablera området ordentlig behövs emellertid ytterligare resurser. Man tänker sig att rekrytera forskare i första hand från ämnet lingvistik, men också från antropologi och eventuellt sociologi.

B. Nationalekonomiska institutionen i Göteborg

Institutionen är institutionell konsult åt SIDA och bevakar kontinuerligt sju länder ur ett makroekonomiskt perspektiv. Man anstränger sig att göra detta arbete mer relevant för sin egen forskning även om detta ofta är svårt.

Under 1993 lades sex eller sju doktorsavhandlingar om utvecklingsekonomi fram. Ett femtontal utvecklingsekonomer är aktiva vid institutionen.

Fem till tio MFS-uppdrag utförs varje år av studenter vid institutionen.

Exempel på forskningsområden vid institutionen är:

- miljöekonomiska styrmedel för hållbar utveckling
- ekonomiska styrmedel för minskade emissioner
- bistånd, skulder och investeringar
- ekonomisk analys av markvård i Kenya
- skogsbruk i Indien, "valuation and management"
- samhällsekonomisk värdering av skogsprojekt
- bensinefterfrågan och miljö i Afrika
- översyn av Sveriges biståndssamarbete med Tanzania och Zambia

C. Statsvetenskapliga institutionen och Förvaltningshögskolan i Göteborg

Biståndsforskning är en tämligen ny företeelse på dessa ställen. Man har teoretisk och metodologisk kompetens men ännu ingen större u-landskompetens. Intresset att tillägna

sig sådan kompetens är emellertid stort. Man efterlyser medel för att hålla igång ett forskningseminarium om u-länder och bistånd och för kortare fältstudier.

Man tycker att det är en stor brist att man inte har tillgång till "egna" MFS-medel. Det finns mycket obearbetat material om svensk biståndsopinion vid statsvetenskapliga institutionen som någon borde börja arbeta med.

Institutionernas forskningsområden med biståndsanknytning är:

- effekter av folkbildning
- valkampanjer, valrörelser och val i södra Afrika
- svenskt demokratifrämjande bistånd
- svenskt bistånd till Västbanken och Gaza

D. Institutionen för freds- och utvecklingsforskning, PADRIGU, i Göteborg

PADRIGU består av två grenar, den ena ägnar sig åt *internationella relationer* och den andra åt *u-landskunskap*. Internationella relationer utgör den största delen. U-landskursen går upp till C-nivån; man ska snart börja med D-nivå och med "masters-utbildning".

Institutionens forskningsprogram avser 1) *internationell politisk ekonomi* och 2) *utmaningen mot nationalstaten*, dvs statens problem med illegitimitet och med den globala ekonomin, vilka möjligheter och begränsningar den har. I detta sammanhang ser man biståndet som en stödfaktor.

Ett stort forskningsprojekt som flera av institutionens forskare arbetar med är:

- multi- och bilateralt bistånd i övergången från plan- till marknadsekonomi och från krig till fred, fallet Moçambique.

E. Socialantropologiska institutionen i Göteborg

Institutionen har sedan länge varit engagerad i utvecklings- och biståndsrelaterad forskning i Afrika, Asien och Latinamerika, bl a med anslag från SAREC. Flertalet av institutionens disputerade forskare har varit kontraktsanställda av eller konsulter åt bistånds- och solida-

ritetsorganisationer. Man arbetar såväl med kunskapsöverföring som med planering och utvärdering av biståndsinsatser.

Vid institutionen bedrivs utvecklingsrelaterad forskning som spänner över ett brett fält från utvecklingsteoretiskt inriktade frågor till tillämpade planerings- och genomförande frågor. Till de övergripande frågeställningarna hör identitetsrelaterade problem i en globaliserad värld. Som ett exempel kan nämnas ett framväxande paraplyprogram kring *The Village in the World - The World in the Village*. Andra forskningsfält avser:

- Moderniseringstanken i Afrika: nationalstatens dilemma, konkurrerande identiteter och flyktingproblematiken
- identitets- och genusrelaterade frågor, industrialisering och urbanisering i Sydostasien
- kontinuitet och diskontinuitet i ungdomens livssituation i Östafrika i relation till spridningen av HIV/AIDS.

Forskning om planerings- och genomförandefrågor centreras kring:

- lokala resursanvändningssystem och identitet
- kunskapssystem
- markvård
- överlevnadsstrategie.

Angränsande forskning berör *tekniköverföring, medikalisering och professionalisering av hälsovårdssystem*.

Flera doktorander vid institutionen har utfört MFS-uppdrag.

F. Temainstitutionen i Linköping - Tema Vatten i natur och samhälle

Tema V ägnar sig nu mest åt resurs- och miljöfrågor. Man har en omfattande internationell forskningsverksamhet, särskilt om tredje världen. I samarbete med KTH, IHCR och Smittskyddsinstitutet är man institutionell konsult åt SIDA:s vattensektion. Miljöstöd från SAREC utgår. Ambitionen är att kombinera forskning med arbete med att ta fram policyunderlag åt SIDA. Forskningen vid institutionen sker hand i hand med arbete med kompetensförstärkning av utomstående, i första hand från u-länder och SIDA, samt med institutionsbyggande i u-länder.

Pågående forskningsprojekt avser bl a:

- säker vattenmiljö i Kenya och i viss mån i Indien
- vattenresursfördelning mellan urbana områden och landsbygden i en delstat i Indien
- vattenkonflikter vid Nilen
- miljökonflikter i Indien p g a vattenbrist
- ökenspridning, i samarbete med EPOS (“Environmental Policy and Society”), Uppsala
- vatten som den yttersta begränsningen
- sambanden mellan storskalig markanvändning och vattenanvändning

Finansiering tillhandahålls av bl a SAREC, SIDA och Forskningsrådsnämnden (FRN).

G. Forskningpolitiska institutet, FPI, i Lund

Aktiviteterna är uppdelade i tre forskningsområden: *“Technology and Development”*, *“Organization and Management of Research and Development Systems”* och *“Science, Technology and Society”*

Inom området *“Technology and Development”* finns det nio forskare - fyra ekonomer, tre sociologer, en tekniker och en vetenskapshistoriker. Alla är projektfinansierade, utom en lektors- och en halv forskningsassistenttjänst plus - från tidigare - professorstjänsten och en halv forskarassistenttjänst. Detta delprogram startade i slutet av 1970-talet. Man bedriver numera ingen forskning som har någon direkt koppling till bistånd. Man har t.o.m. mer eller mindre lagt ned sin forskning om u-länder och bedriver nu i stället *tematisk forskning rörande forskning, industri och universitet*. Inom alla tre enheterna, som börjat smälta ihop till en enhet, övergår man mer och mer till en *globaliserad forskning*, inklusive u-länder, men framför allt om Östeuropa.

Många från FPI har disputerat med inriktning på u-länderna. Men nu finns där inga u-landsanpassade tjänster för dem. Institutet har ingen examinationsrätt och doktoranderna måste knytas till en annan institution.

Förutom åt forskning ägnar sig FPI åt konsult- och uppdragsverksamhet åt främst FN, SIDA och SAREC.

H. Sociologiska institutionen med dess program för befolkningsfrågor, PROP, i Lund

Institutionen har haft miljöstöd från SAREC till sitt program *sociala rörelser i tredje världen*. Detta stöd har nu upphört efter att ha fyllt sin funktion, u-landsintresset finns kvar och man har lyckats bygga upp en bred kunskapsbas.

Nio personer har disputerat i utvecklingssociologi vid institutionen. Av dessa är nu fyra verksamma som lärare och forskare där.

Forskningsområdena omfattar bl. a.:

- jordbrukssociologi och landsbygdsutveckling i Sydasien och i ett jämförande perspektiv
- demografi och utveckling i östra och södra Afrika
- utvecklingssociologi avseende sociala rörelser i Sydasien och i ett jämförande perspektiv
- kultursociologi avseende etnicitet och utveckling i Latinamerika
- teknologi och social förändring i Afrika
- kvinnofrågor och kvinnorörelser i tredje världen
- mänskliga rättigheter i Arabvärlden och Södra Asien

Mycket av forskningen vid institutionen avser teori och metod och inte så mycket tillämpningar. Flera av forskarna är dock engagerade som konsulter för att utvärdera svenskt och internationellt bistånd. En mera tillämpad sociologi utvecklas nu också inom mastersprogrammet *Rural Development: Society, Population and Environment* som startar i september 1994.

PROP finansieras av SIDA:s hälsobyrå. Man har medel för två MFS-uppdrag per år. Verksamheten är utvecklings- och biståndsrelaterad. Ett bekymmer är det dåliga intresset för demografi i Sverige. En *nordisk forskarkurs i u-landsdemografi* kommer att genomföras inom kort.

I. Avdelningen för socialantropologi vid sociologiska institutionen i Lund

En egen professor ska tillsättas vid avdelningen.

Pågående forskningsprojekt avser bl.a.:

- varför det inte sker någon utveckling i Kongo
- effekten av den ekonomiska krisen i Kongo på den fattiga befolkningen
- identitet och utveckling i Hawaii
- sociala rörelser och individualisering i Indien;
- jordbruk och social förändring bland balantafolket i Guinea Bissau;
- bistånd, folkligt deltagande och samhällsutveckling i Nicaragua; och
- religion och socio-kulturella förändringar i Bahia.

Många forskarstuderande vid avdelningen har anlitats för MFS-uppdrag.

J. Nationalekonomiska institutionen i Lund

Institutionen ansvarar för SIDA:s ekonomiska makroanalyser av tre länder, nämligen Laos, Etiopien och Lesotho. Analyserna görs av seniora forskare. Samtidigt anser man att man har lyckats bra med att engagera doktorander i utvecklings- och biståndsforskning. På kort sikt har man ingen större nytta i sin forskning av arbetet med dessa analyser. Men på litet längre sikt kan materialet bearbetas och publiceras.

Fem personer har disputerat i utvecklingsekonomi vid institutionen. Ett tiotal MFS-uppdrag utförs varje år av studenter, främst på grundnivån. MFS-medlen samt SAREC:s miljöstöd, som här har använts för temporära amanuens- och doktorandtjänster, har varit och är värdefulla för institutionen.

Förutom forskning i anslutning till framtagandet av SIDA:s makroekonomiska analyser bedrivs bl.a. forskning kring: *utländskt bistånd och "Dutch Disease" - fallet Tanzania.*

K. Socialantropologiska institutionen i Stockholm

Institutionen har en professur med särskild betoning på utvecklingsforskning. Inom ramen för denna professur har institutionen ett - tidigare av SAREC understött - program för studier av retorik, idéer och folkliga föreställningar om vad utveckling är, *Utveckling som Ideologi och Folkmodell.* Inom detta program finns ett antal projekt, varav en del rör *folkliga idéer i allmänhet*, andra den *idémässiga interaktionen mellan lokalbefolkningar i*

tredje världen och olika biståndsprojekt, dock inte nödvändigtvis svenska. Bland pågående forskning kan nämnas en studie av *hur medlemmar av ett sydindiskt stamfolk argumenterar i sitt samspel med olika enskilda organisationer* som arbetar i området. Andra projekt har tagit upp *centrala maktavarens utvecklingsretorik* som den möts och hanteras i ett lokalt perspektiv t ex i olika länder i Mellanöstern, på Cuba, på Nya Guinea och i Sydindien. En samlingsvolym har givits ut som innehåller material om *lokala etniska föreställningar om utvecklingens natur* från herdefolk och arabiska kustbor i Kenya och jordbrukare i Gapun på Nya Guinea. Boken innehåller också en studie av *hur begreppet "folkligt deltagande" tolkas och används* av olika aktörer inom det svenska biståndet.

Vid institutionen har producerats en rad avhandlingar och monografier som har direkt relevans för biståndsarbete om:

- östafrikanska boskapskötares försörjningssystem
- hantverk och turism i Gambia
- bydemokrati i Nepal
- kvinnor och urban försörjning i Colombia
- spelet kring ett statligt utvecklingsprojekt i Syrien
- lokala reaktioner på central planering i dergens Etiopien
- bonde-ejidos i Mexico.

Bland pågående avhandlingsprojekt i *Latinamerika* kan nämnas projekt om:

- bönders marknadssystem och resultatet av dammbygge och tvångsmigration i Venezuela
- miljöförstöring och guldutvinning i Amazonas
- urbana hushållsreproduktionsstrategier i Mexico

I *Afrika* finns projekt om:

- strukturanpassningens konsekvenser för jordbrukande kvinnor i Ghana; samma ämne i Burkina Faso
- amning i Guinea Bissau
- kustnära försörjning, turism och miljö på Zanzibar
- markvård och lokala ekologiska föreställningar i Tanzania
- lokala självbilder i mötet mellan ett zambiskt lokalsamhälle och storsamhället

I *Sydasien* finns avhandlingsprojekt kring:

- miljöideologi på thailändsk landsbygd
- flera projekt om indiska folkrörelser.

De disputerade forskarnas pågående projekt omfattar bl a studier av:

- demokrati i Etiopien
- kvinnoorganisationer i Senegal
- AIDS hos barabaig

Förutom dessa projekt, som i vid mening har utvecklings- och biståndsrelevans, bedrivs verksamhet på SIDA:s uppdrag och insatser för SAREC:s forskningssamarbete vid **Sektionen för utvecklingsstudier**. Detta arbete innebär relativt självständigt metodutvecklingsarbete t ex i fråga om *folkligt deltagande* och *integreringen av genderaspekter i biståndet*. Sektionen står för rekrytering och i hög grad för handledning av alla *MFS-uppdrag* som utförs av *sociologi- och antropologistuderanden* i landet, alltså även de som tillhör andra sociologi- och antropologiinstitutioner. Samarbetet med SIDA äger rum inom ramen för ett samarbetsavtal som tillkom 1976.

Sektionen har under senare år alltmer kommit att engageras av SIDA:s planeringssekreteriat för utredningar som gränsar till eller utgör forskning. Det handlar bl a om *utformning och tillämpning av alternativa metodologiska tillvägagångssätt för att analysera samband och samverkan mellan förändringsprocesser på olika nivåer i ett land*. En omfattande studie i *Tanzania*, med inriktning på hur människor i lokalsamhällen av olika slag och i olika delar av landet förhåller sig till och hanterar makroekonomiska och politiska diskurser och direktiv kan nämnas som exempel. Studien, som främst inriktas på strukturanpassningsprogrammen och införandet av flerpartisystem, presenteras i rapporten *Social, Economic and Cultural Change in Contemporary Tanzania: a People-oriented Focus*. I samma anda som studien i Tanzania planerar sektionen nu en omfattande studie i *Zambia*, med inriktning på hur lokalbefolkningen i olika delar av landet, fattiga grupper i synnerhet, hanterar myndigheternas krav på egen-finansiering inom hälsovård och utbildning. Studien genomförs i nära samarbete med sociologer och antropologer vid universitetet i Lusaka. Sektionen har också börjat planera en studie med inriktning på lokala folkliga uppfattningar om vad "fattigdom" och "rikedom" är i något land i *södra eller östra Afrika*.

Samtliga dessa studier utgör viktiga komplement till kunskap och vedertagna ekonomiska synsätt inom SIDA, om hur människor i mottagarländerna hanterar förändringsprocesser av olika slag.

Sektionen medverkar vidare i ett SAREC-projekt tillsammans med IHCR och universitetet i Zambia med inriktning på *HIV/AIDS* i södra delarna av landet. Sektionens medverkan inriktas på lokalbefolkningens uppfattning om orsaken till *HIV/AIDS* och dess spridning i området.

Institutionen konstaterar att samtidigt som den biståndsrelevanta forskningen är omfattande, finns det inte många studier vid institutionen som explicit koncentrerar sig på konkreta svenska biståndsprojekt. Detta faktum anses bero på finansieringsstrukturen.

L. “Environmental Policy and Society”, EPOS, i Uppsala

EPOS är ett tvärvetenskapligt forskningsnätverk med forskare vid kulturgeografiska institutionen i Uppsala, institutionen för internationell ekonomi och geografi vid Handelshögskolan i Stockholm och Tema Vatten i Linköping som kärntrupp. Nätverkets arbete omfattar:

- miljö och internationell säkerhet
- miljö och handel
- “Pastoral information network” på Afrikas Horn, i huvudsak ett syd-till-syd-samarbete; “Dryland husbandry”
- lokala uppfattningsmodeller
- enskilda organisationers roll för ett “grönt”tänkande
- mindre samarbetsprojekt bl. a. i Nicaragua och Sydafrika
- och kontakter med forskargrupper i Västafrika

M. Kulturanthropologiska institutionen i Uppsala

Kulturanthropologiska institutionen bedriver forskning och undervisning i antropologisk metod och teoribildning med särskild inriktning på småskaliga utomeuropeiska samhällen. Institutionens forskning dominerades under 1980-talet av det s.k. Afrika-projektet, där en grupp yngre forskare systematiskt försökte kartlägga ett urval afrikanska landsbygds-

samhällen med avseende på standardiserade kulturella uppfattningar inom t.ex. jordbruk, hälsovård och gruppidentitet. I nuläget finns ett antal forskningsprojekt som kan sägas ha det gemensamt att man närmar sig dagsaktuella frågeställningar som t.ex. bistånd, etnicitet, genusroller och inbördeskrig sedda som problem där traditionella menings- och moralsystem är föremål för radikala omtolkningar med drastiska sociala konsekvenser som följd. Flera av forskarna har ägnat utvecklingsproblem särskild uppmärksamhet och har anlåtats som konsulter av svenska och andra biståndsorgan. Flera doktorander har anlåtats för MFS-uppdrag. För närvarande ligger två större projekt i startgroparna: ett tvärvetenskapligt projekt inriktat på konfliktlösning i afrikanska inbördeskrig och ett projekt rörande afrikanska genus-uppfattningar och dessas konsekvenser för bl.a. förebyggande hälsovård. En tvärvetenskaplig tjugopoängskurs i *afrikanistik* ges vid institutionen.

Institutionens pågående biståndsrelaterade forskning omfattar:

- sociala och kulturella aspekter samt utvecklingsaspekter
- modernisering, avskogning och etnisk överlevnad hos rabhafolket i Nordindien
- biståndssamarbete med Lesotho
- en undersökning av socialt kaos: ofrivillig folkomflyttning i Mexiko
- resursanvändning, kultur och förändring hos punanfolket på Borneo

N. Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala

Afrikainstitutet startade sin verksamhet 1962 för att intressera och entusiasmera nordborna för Afrika. Anledningen till att institutet förlades till Uppsala var att Carolina Rediviva var ett bra Afrika-bibliotek för tiden fram till andra världskriget. Institutet skulle bygga upp ett modernt bibliotek med afrikansk litteratur inkl. statstryck för tiden efter andra världskriget.

Afrikainstitutet bedriver forsknings-, seminarie-, biblioteks- dokumentations- och publikationsverksamhet.

Forskningen bedrivs dels individuellt av fyra nordiska forskare - en från Danmark, en från Finland, en från Norge och en från Sverige - dels - sedan sju år - i större forskningsprogram. För närvarande bedrivs fyra sådana större program:

- “Human Life in Arid Lands” (under avslutning)
- “Urban Development in Rural Context in Africa”
- Southern Africa and Regional Co-operation
- “Aid Efficiency in Africa” (i samarbete med flera internationella institutioner)

Biståndseffektivitetsstudien avser inte bara belysning från “givarsynpunkt” utan afrikanska forskare ska delta med “mottagarsynpunkter”. Två mindre studier ingår också i programmet: 1) kulturområdet Afrika och 2) befrielseörelsernas utveckling och den nordiska medverkan.

Afrikainstitutet finansierar ett 30-tal doktoranders kortare fältbesök per år, s k resestipendier, 30 månadslånga studiebesök vid institutet från hela Norden samt omkring sex afrikanska gästforskare per år.

VII. Slutsatser

En stor del av den biståndsrelaterade forskningen som jag kom i kontakt med under detta uppdrag bedrivs av forskare eller doktorander som har något slags biståndsanknytning. Antingen har de själva tidigare varit biståndsarbetare eller så har deras institution anlitats av SIDA för biståndsuppdrag, t.ex. för löpande landbevakning eller som institutionell konsult inom något område. Av yngre doktorander som försöker låta sin forskning ha biståndsanknytning har många haft MFS-uppdrag. Institutioner som inte har direkt tillgång till MFS-anslag uttryckte starka önskemål om att få det. Det är ingen tvekan om att MFS-programmet fyller sin funktion att få yngre akademiker intresserade av biståndsfrågor. Problemet är att det finns för få finansieringsmöjligheter för biståndsforskning därefter.

Många av de aktiva biståndsforskarna visade sig tillhöra en generation som disputerade på 60-talet eller strax därefter. Därefter tycks intresset för tredje världen ha minskat. Bland doktoranderna var det åtskilliga med ganska lång yrkesbakgrund, ofta som biståndsarbetare. Återväxten bland dagens yngre doktorander är svag. Av de tio doktorander som svarade positivt på enkäten var endast en under 30 år.

Som tidigare framhållits i denna rapport är SIDA:s MFS-anslag uppskattat och värdefullt för institutionerna. Det uppgår idag till 15 mkr, varav 10 mkr avser uppdragen och 5 mkr

utbildning av utresande och administration. Många unga akademiker, 330 stycken innevarande budgetår enligt SIDA:s beräkningar, får genom detta möjlighet att komma i kontakt med u-länder och bistånd. Syftet med anslaget är inte i första hand att främja forskarutbildning utan att bredda rekryteringsunderlaget genom att väcka unga akademikers intresse för utvecklings- och biståndsfrågor. Av de intervjuade institutionerna var det bara de antropologiska som krävde påbörjad forskarutbildning för att någon skulle kunna bli aktuell för ett uppdrag. De antropologiska institutionerna krävde också i allmänhet att MFS-uppdragen skulle ha en direkt anknytning till ett biståndsprojekt, vilket andra institutioner ofta inte gjorde.

MFS-anslaget är alltså en ljuspunkt. Emellertid kan det i vissa fall ge en för forskningen negativ effekt. Det händer ibland att en person som har fullgjort sitt MFS-uppdrag hoppar av sin akademiska karriär, slutar eller aldrig påbörjar sin forskarutbildning, och övergår till den mer lönande biståndskarriären. Det kunde således vara idé att överväga att knyta MFS-anslaget närmare forskningsverksamhet, kanske bl. a. genom att alltid kräva påbörjad forskarutbildning före utresa. Sett från denna utrednings utgångspunkt skulle det också vara bra om MFS-uppdragen oftare än vad nu är fallet kunde utföras i anslutning till biståndsprojekt. Det stora problemet är emellertid att det sedan finns för få finansieringsmöjligheter när väl intresset väckts för forskning om bistånd under ett MFS-uppdrag. Ett system för finansiering av biståndsrelaterad humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning skulle få många fler än i dag att välja att ägna sin forskarutbildning och framtida forskning åt frågor som kan komma biståndet till gagn.

En annan mycket uppskattad stödform är SAREC:s miljöstöd.

Samarbetet med SIDA och SAREC har i de flesta fall fungerat bra. Ändå var flera institutioner besvikna på att SAREC, tvärtemot ursprungsidén, i huvudsak gav anslag till projekt som direkt kunde hänföras till en monodisciplin. Tvärvetenskapliga projekt hamnade ofta mellan två bord och blev utan stöd.

Intresset för u-landsfrågor tycks ånyo ha ökat på senare år. Biståndet står emellertid inte i fokus. Snarare är det *avvecklingen av den offentliga sektorn* som uppmärksammas, liksom konflikterna respektive samspelet mellan gemene man och staten - och kanske biståndet.

Det är värt att notera att man i Göteborg funderar på att bilda ett *institut för internationella studier*. Här har man redan nu samlat under samma tak:

- freds- och utvecklingsforskning
- socialantropologi
- centrum för interdisciplinära studier av människans villkor (humanekologi, humanteknologi, studier av kooperativa organisationer och arbetsförhållanden, och centrum för biblioteksforskning och informationsteknik)
- centrum för forskningsetik
- centrum för vetenskapsteori och forskning om forskning
- centrum för studiet av kulturkontakt och internationell migration
- centrum för kvinnostudier
- centrum för öst- och sydöstasiatisk forskning
- centrum för tredje världens historia
- centrum för studier av Ryssland och Östeuropa

I Lund kom i december 1993 över 90 personer från samtliga fakulteter till ett möte där man beslöt att sätta upp ett *u-landscentrum*. Tanken är att i första hand genom detta centrum stärka identiteten hos dem som bedriver u-landsforskning och bygga upp ett nätverk dem emellan. Dessa båda initiativ borde uppmuntras.

Forskarsamhällets uppgift i biståndssammanhang borde vara att sätta in biståndet i *internationella, regionala, nationella och lokala sammanhang*. Rena projektutvärderingar borde även framdeles kunna skötas av biståndsmyndigheterna själva.

Stöd till och stimulans av biståndsrelaterad forskning skulle antingen kunna utlysas till *enskilda forskare i nationell konkurrens*, där de som beviljas anslag finge knytas till lämpliga institutioner i efterhand; utgå som stöd till *forskningsprojekt* vid institutioner eller fakulteter; eller utgå som *miljöstöd* till lämpliga institutioner eller till fakulteter. SAREC skulle kunna administrera stödet i samarbete med HSFR, eller vice versa. Alternativt skulle en ny mindre organisation kunna etableras. För den händelse att miljöstöd skulle utgå, kunde bl. a. följande institutioner, som visat sig besitta kompetens och intresse för biståndsfrågor, vara tänkbara mottagare:

- Kansliet för konst och humaniora i Göteborg

- Nationalekonomiska institutionen i Göteborg
- Socialantropologiska institutionen i Göteborg
- Statsvetenskapliga institutionen och Förvaltningshögskolan i Göteborg
- Institutionen för freds- och utvecklingsforskning i Göteborg
- Temainstitutionen (Tema V) i Linköping
- Forskningspolitiska institutet i Lund
- Sociologiska institutionen, inklusive socialantropologiska avdelningen och befolkningsprogrammet i Lund
- Nationalekonomiska institutionen i Lund
- Kulturgeografiska institutionen i Stockholm
- Socialantropologiska institutionen i Stockholm
- Institutionen för internationell ekonomi och geografi vid Handelshögskolan i Stockholm
- “Environment Policy and Society”, EPOS, i Uppsala
- Kulturanthropologiska institutionen i Uppsala
- Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala

Andra tänkbara mottagare vore i Göteborg institutionerna för:

- sociologi
- historiska
- vetenskapsteori

i Lund institutionerna för:

- ekonomisk historia
- kulturgeografi
- rättssociologi, och
- Wallenberginstitutet

i Stockholm:

- Institutet för internationell ekonomi
- Institutet för Asien- och Stillahavsforskning
- Utrikespolitiska institutet
- SNS

i Uppsala institutionerna för:

- statsvetenskap
- freds- och konfliktforskning
- sociologi

i Umeå institutionerna för:

- sociologi
- idéhistoria
- epidemiologi

och vid Lantbruksuniversitetet:

- International Rural Development Centre, IRDC

Antag att varje professur kostar 900.000 kr per år med kringkostnader, varje lektorat 500.000 kr per år och varje doktorandtjänst 300.000 kr per år.¹ Då får vi en kostnad av 15,5 mkr för de forskare som enligt denna rapport bedriver biståndsforskning. Detta belopp utgör 0,12% av det sammanlagda biståndsanslaget för budgetåret 1993/94. Om vi lägger till 25% för att kompensera för eventuella forskare som denna utredning av någon anledning inte kommit i kontakt med, får vi en kostnad av 19,38 mkr eller 0,15% av biståndsanslaget. Därtill skulle man kunna lägga en del av SIDA:s MFS-anslag om 15mkr, varav 10 mkr används för omkring 330 uppdrag och 5 mkr för utbildning av utresande och till administrationsbidrag till några av de institutioner som förvaltar detta program. Låt oss optimistiskt säga att vi kan räkna med att hela kostnaden för uppdragen, dvs 10 mkr, avser forskning eller förberedelser härav. Kostnaden för biståndsrelaterad forskning blir då 29,38 mkr, vilket belopp utgör 0,23% av biståndsanslaget. Andelen medel för biståndsforskning skulle då enligt detta resonemang vara lägst 0,12% och högst 0,23% av biståndsanslaget. De uppjusteringar som jag har gjort ovan och de höga schablonkostnader som jag har angivit för de olika kategorierna torde innebära att den faktiska andelen ligger närmare 0,12% än 0,23%.

En jämförelse med den forsknings- och utvecklingsverksamhet, FoU, som bedrivs inom andra områden visar tydligt att forskningen om bistånd sitter i *strykklass*. I nedanstående tabell har jag med utgångspunkt från uppgifter från Statistiska Centralbyrån angivit de

---

¹ Dessa belopp är de högsta som SAREC räknar med för respektive kategorier. I beloppen ingår förutom löne-kostnader och lönekostnadspålägg, kostnader för utrustning och resor samt sk beskostnader för professorer och lektorat.

andelar av vissa anslagsposter i statsbudgeten som har beräknats gå till FoU-verksamhet budgetåret 1992/93.

Departement	Anslagspost	Andel FoU av hela anslaget, %	Ändamål
Civildepartementet	<i>Konsumentfrågor</i>	2,04	12
	<i>Länsstyrelserna</i>	0,12	12
Kommunikationsdepartementet	<i>Vägväsende mm</i>	0,59	3, 4, 6
Socialdepartementet	<i>Hälso-och sjukvård</i>	1,15	7, 12, 16
	<i>Administration av socialförsäkring mm</i>	0,90	8
Arbetsmarknadsdepartementet	<i>Arbetslivsfrågor</i>	2,70	11
	<i>Regional utveckling</i>	3,90	2
Kulturdepartementet	<i>Kulturverksamhet mm</i>	2,60	6, 9, 14
	<i>Massmedier mm</i>	0,57	9
	<i>Jämställdhetsfrågor</i>	11,76	12
Näringsdepartementet	<i>Industri mm - småföretagsutveckling</i>	2,92	2
Utbildningsdepartementet	<i>Det allmänna skolväsendet</i>	0,20	10

Ändamålsindelning:

- 2 Främjande av industriell verksamhet mm
- 3 Förbättring av energi- och vattenförsörjning
- 4 Förbättring av transport och telekommunikationer
- 6 Förbättring av fysisk miljö och naturvård
- 7 Förbättring av hälso- och sjukvård
- 8 Förbättring av socialvård, social miljö och trygghet
- 9 Förbättring av kulturutbud, massmedia och fritidsverksamhet
- 10 Förbättring av undervisning
- 11 Förbättring av arbetsmiljö och personalskydd
- 12 Förbättring av offentlig förvaltning, ekonomisk planering och övrig samhällsservice
- 14 Främjande av allmän vetenskaplig utveckling
- 16 Förbättring av försvar

Källa: SCB:s PM 1993 05 05, *Forskningsstatistik, Statliga anslag till forskning och utveckling budgetåret 1992/93.*

Landstingsförbundet beräknade 1989 att 0,2% av landstingens totala utgifter detta år avsattes för forskning och utveckling. Man konstaterar emellertid att det är svårt att få en för alla landsting gemensam bedömning av vad som är forskning respektive driftutgifter och att det är omöjligt att i redovisningen få en samlad bild om utgifterna av FoU-verksamheten. Landstingsförbundets styrelse rekommenderade 1990 att FoU-insatser borde utgöra en större del av landstingens utgifter. Tolv landsting har rapporterat att 1993

års FoU-verksamhet var lika stor som 1992 års, åtta landsting att den var större och ett att den var mindre. Landstingsförbundet menar att landstingen prioriterar FoU-verksamheten och att utbyggnaden av den fortsätter.²

FoU-verksamhetens andel av *hela* det statligt finansierade internationella samarbetet 1992/93 beräknas vara 11,37%.³ I denna andel är förstas SAREC:s och SIDA:s forskningsamarbete med u-länder och internationella organisationer inräknat. Det kan vara intressant att notera att *SAREC:s sakanslag* innevarande budgetår utgör 3,13% av biståndsanslaget och att regeringen för nästa budgetår föreslår ett belopp som skulle innebära en ökning till 3,18%. SAREC:s sakanslag är i år 405 mkr, varav 43,5 mkr avser utvecklingsforskning i Sverige. Dessa senare 43,5 mkr utgör 0,34% av biståndsanslaget.

När man betänker hur skiftande de miljöer - vitt skilda nationer, folkslag, ekonomier och kulturer i fyra världsdelar och många olika samhällssektorer - som biståndet verkar i, förstår man lätt att det är stora och komplexa problem som biståndet har att brottas med. Det svenska humanistiska och samhällsvetenskapliga forskarsamhället skulle kunna medverka mer än vad det gör i dag i ansträngningarna att lösa dessa problem. För att kunna göra det krävs att mer materiella resurser, dvs pengar, ställs till förfogande. Vidare skulle det krävas att forskning om biståndets teori och praktik finge högre status och prestige i den akademiska världen än vad fallet tycks vara i dag. Ett ökat anslag skulle verka i den riktningen. Enligt min mening borde man utan större uppoffringar, kanske genom att ta i anspråk medel som skulle kunna frigöras genom rationaliseringar inom biståndsförvaltningarna, kunna anslå en viss andel av det totala biståndsanslaget för svensk forskning om bistånd. En rimlig nivå kunde till att börja med vara 0,5%. Det skulle nästa budgetår innebära ett anslag på 66,8 mkr, vilket skulle möjliggöra att var och en av de 14 i denna rapport föreslagna institutionerna finge ett anslag på omkring 5 mkr. Med dessa medel skulle man vid varje institution kunna finansiera en professur, två lektorat och tio doktorandtjänster. Om anslaget i stället fördelades jämnt mellan alla 32 institutioner som anges ovan, skulle varje institution få omkring 2,1 mkr, vilket t ex skulle kunna användas för finansiering av en professur och fyra doktorandtjänster. Naturligtvis kan det finnas anled-

---

² Källa: *Nya nätverk för FoU växer fram - en studie av landstingens satsningar på forskning och utveckling*, Landstingsförbundet och Dalarnas Forskningsråd, 1994.

³ Källa: Bakgrundsmaterial till SCB:s PM 1993 05 05, *Forskningsstatistik, Statliga anslag till forskning och utveckling budgetåret 1992/93*.

ningar att fördela anslaget på ett annat sätt än att fördela det lika mellan alla mottagande institutioner.

Nästa steg kunde vara att inbjuda ett antal framträdande bistånds- eller u-landsforskare från olika humanistiska och samhällsvetenskapliga discipliner till en diskussion om hur svensk biståndsforskning skulle kunna förstärkas. På detta sätt skulle eventuella förtäckta egenintressen elimineras. Frågor som skulle kunna belysas skulle skickas ut i förväg. Huvudfrågorna borde vara huruvida det behövs mer biståndsforskning i Sverige och, om så vore fallet, huruvida additionella, öronmärkta medel krävs. Forskarna skulle tillsammans med SAU diskutera och föreslå vilken forskning som borde prioriteras och hur ett eventuellt finansiellt stöd kunde utformas och administreras.

Jag vill avsluta med att citera prodekan, professor Aant Elzinga, vid institutionen för vetenskapsteori vid Göteborgs universitet. I sina kommentarer till utkastet till min rapport skriver han:

... what you are looking for in a way is just “strategic research” in the area of developmental aid.⁴

...

In order to get long term but basic science-based development of research at our universities the sectoral principle of science policy has to be abandoned or radically changed. As long as research is tied mechanically to policy-agendas there will be a tendency that there is a drift to the applied side, while internal theoretical development of ideas and research agendas will dry up. The latter is just what however is needed for strategic science.

The experience of arbetslivsforskning in this country is a good example of what happens when the relevance and accountability pressures are so strong that the framework of the “buyer” of research colonizes the perspectives of the researchers.

Finally, in regard to the form for allocating funds, I believe strongly on the basis of science policy analysis, that grants of a large amount should be given to faculties (hum fak, sam fak), with the demand that they set up special programs for research in relationship to the

---

⁴ I sin bok *Foresight in Science - Picking the Winners*, 1984, definierar John Irvine och Ben R. Martin strategisk forskning som: “Basic research carried out with the expectation that it will produce a broad base of knowledge likely to form the background to the solution of recognised current or future practical problems.” Detta till skillnad mot “pure or curiosity-orientated research”, som är: “Basic research carried out without working for long-term economic or social benefits other than advancement of knowledge, and no positive efforts being made to apply the results to practical problems, or to transfer the results to sectors responsible for its application.” Min anm.

topic at hand. The demand should also be that the faculties cooperate, so that one might have for example two programs, one for each faculty, but housed in one and the same location, such as the School of international studies suggested for Göteborg.

Det är min förhoppning att hänsyn tas till professor Elzingas synpunkter under den fortsatta beredningen av hur biståndsrelaterad forskning i Sverige skulle kunna befrämjas.